

# Natalia Ginzburg

## Perekonnaleksikon

Itaalia keelest tõlkinud  
Heete Sahkai

**Tõlgitud väljaandest:**

Natalia Ginzburg  
Lessico familiare  
Einaudi, 1963

Toimetanud Triinu Tamm  
Korrektuuri lugenud Katrin Kern  
Kujundanud Maris Kaskmann

© 1963, 1972, 1986, 1997, 2010 ja 2014 Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino

© Järelsõna. Carlo Ginzburg, 2026

© Tõlge. Heete Sahkai ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Värsside tõlge. Wimberg ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Saateks. Kristiina Rebane ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Kaanefoto. Vikipeedia, dati.camera.it, 1983. CC-BY-SA 4.0

**Kolleegium**

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,  
Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Elle-Mari Talivee, Marek Tamm,  
Jaak Tomberg, Udo Uibo

**Toimetus**

Harju 1, 10146 Tallinn  
Tel: 627 6425  
E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkitud Pakett

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-755-82-2 (trükis)

ISBN 978-9916-755-83-9 (epub)

## EESSÕNA

See raamat räägib päris kohtadest, sündmustest ja inimestest. Ma ei ole midagi välja mõelnud; iga kord, kui ma midagi välja mõtlesin, sattudes oma vanale romaanikirjaniku rajale, tundsin kohe tungi väljamõeldu hävitada.

Ka nimed on päris. Kuna igasugune väljamõtlemine tundus mulle seda raamatut kirjutades nii üdini talumatu, ei suutnud ma õigeid nimesid ära muuta, need näisid päris inimestest lahutamatud. Mõnele võib-olla ei meeldi ennast niimoodi täisnimega raamatust leida. Aga selle peale pole mul midagi kosta.

Ma kirjutasin ainult sellest, mida mäletasin. Nii et kui keegi loeb seda raamatut kui kroonikat, võib ta väita, et see on lünki täis. Ma arvan, et kuigi see raamat on võetud tegelikust elust, tuleks seda lugeda kui romaani, see tähendab, ootamata sellelt midagi enam, ega ka vähemat, kui saab pakkuda romaan. Ja on ka palju selliseid asju, mida ma küll mäletasin, aga jätsin kirja panemata, nende hulgas palju sellist, mis puudutas otseselt mind.

Ma ei tahtnud eriti endast rääkida. See ei olegi tegelikult minu lugu, vaid pigem minu perekonna lugu, kuigi lünkade ja valgete laikudega. Tuleb lisada, et lapsena ja teismeeas oli mul kogu aeg plaan kirjutada raamat inimestest, kes sel ajal minu ümber elasid. See ongi osaliselt see raamat, aga ainult osaliselt, sest mälu on muutlik ja tegelikust elust võetud raamatud on tihti ainult õrn kuma ja killuke sellest, mida me nägime ja kuulsime.



Kui ma olin väike tüdruk ja me kodus lauas istusime, ja kui mina või mu vennad klaasi laudlinale ümber ajasime või noa maha pillasime, kostis isa<sup>1</sup> kõmisev hääl: „Ärge tehke matslikkusi!“

Kui me leivaga kastet riibusime, röögatas ta: „Ärge lakkuge taldrikut! Ärge potserdage! Ärge käkerdage!“

Potserdusteks ja käkerdisteks nimetas isa ka kaasaegseid maale, mida ta ei kannatanud.

Ta ütles: „Te ei oska lauas olla! Teid ei kõlba kohtadesse kaasa võtta!“

Ja veel: „Te kõik olete ühed potserdajad, Inglismaal saadetakse teid võõrastemaja lauast otsekohe minema.“

Inglismaad hindas ta üle kõige. See oli tema meelest tsivilisatsiooni tipp kogu maailmas.

Tal oli õhtusöögilauas kombeks päeva jooksul kohatud inimesi taga rääkida. Ta oli oma hinnangutes väga karm ja nimetas kõiki lollideks. Loll inimene oli tema keeles „tohmus“. „Ta tundus paras tohmus,“ ütles ta mõne uue tuttava kohta. Lisaks „tohmustele“ olid „neegrid“. „Neeger“ oli isa keeles inimene, kes käitus kohmakalt, saamatult ja ujedalt, käis kohatult riides, ei osanud mägedes matkata, ei rääkinud võõrkeeli.

Iga meie tegu või liigutust, mis oli tema meelest kohatu, nimetas ta „neegriteoks“. „Ärge olge neegrid! Ärge tehke neegritegusid!“ riidles ta meiega pidevalt. Neegritegude palett oli lai. Ta nimetas neegriteoks seda, kui linnakingades mägedesse matkama mindi; rongis või tänaval kaasreisija või möödujaga vestlust alustati; akna peal naabritega jutustati; elutoas kingad ära võeti ja radiaatori vastas jalgu soojendati; mägedes matkates janu, väsimuse või villide pärast hädaldati; küpsetatud ja rasvaseid toite ja salvrätikuid matkale kaasa võeti.

Mägitatkale tohtis kaasa võtta ainult kindlat liiki toite: juustu, keedist, pirne, kõvaks keedetud mune; ja juua tohtis ainult teed, mida isa ise priimusel tegi. Ta kummardas oma pikliku punaste harjasjuustega pea priimuse kohale, kulm kortsus, ja varjas tuld jakihõlmadega tuule eest – tal oli mägedes suvitades alati sama roostevärvi villane jakk, kulunud ja taskute juurest kõrbenud.

Matkal polnud lubatud ei konjak ega tükksuhkur, sest see oli, nagu ta ütles, „neegrikraam“. Ja söögipeatust ei tohtinud teha mägionnides, sest see oli neegritegu. Neegritegu oli ka päikese kaitseks taskuräti või

---

<sup>1</sup> Isikute kohta leiab teavet raamatu lõpus olevast tõlkija märkusest lk 160. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

õlgkübara pähe panemine või vihma eest impregneeritud kapuutsi alla varjumine või salli kaela sidumine – need olid emale südamelähedased kaitsevahendid, mida ta püüdis hommikul matkale minnes meie ja enda jaoks seljakotti sokutada ja mille isa vihaselt minema viskas, kui need talle pihku sattusid.

Kui me matkal olime, jalas suured, kõvad ja tinarasked naeltega saapad ja paksud villased sokid, peas suusamask ja lumeprillid, päike kõrvetamas higist voolavat lagipead, vaatasime kadedusega „neegreid“, kes tennistes kergel sammul mäest üles läksid või mägionnis laua taga istusid ja koort sõid.

Ema nimetas mägedes matkamas käimist „tegevuseks, millega kurat oma lapsi lõbustab“, ja püüdis alati koju jääda, eriti kui pidi õues sööma, sest talle meeldis pärast sööki lehte lugeda ja toas diivanil tukastada.

Me veetsime suve alati mägedes. Üürisime kolmeks kuuks maja, juulist septembrini. Maja oli tavaliselt inimasustusest kaugel ja mu isa ja vennad käisid iga päev seljakotiga külas poes. Mingit meelelahutust ega ajaviidet ei leidunud. Meie õe, vendade ja emaga veetsime õhtu kodus laua ümber. Isa istus ja luges maja teises otsas ja pistis aeg-ajalt pea tuppa, kuhu me olime lobisema ja mängima kogunenud. Ta vaatas kahtlustava näoga, kulm kortsus, ja kaebas emale meie teenija Natalina peale, kes oli tal raamatud segi ajanud; „sinu kallis Natalina,“ ütles ta. „Nõdrameelne naine,“ ütles ta, tegemata väljagi, et Natalina võis teda kõögist kuulda. Kuigi Natalina oli juba harjunud olema „see nõdrameelne Natalina“ ja ei solvunud üldse.

Mõnikord, kui me mägedes olime, tegi isa õhtuti matkaks või ronimiseks ettevalmistusi. Ta oli põrandal põlvili ja määris enda ja mu vendade saapaid vaalarasvaga; ta arvas, et ainult tema oskab saapaid rasvaga määrada. Seejärel kajas kogu maja rauakolinast – see oli isa, kes otsis jääraudu, naelu, kirkasid. „Kuhu te mu kirka olete toppinud?“ kõmistas ta. „Lidia! Lidia! Kuhu te mu kirka olete toppinud?“

Ta läks ronima kell neli hommikul, vahel üksi, vahel koos tuttavate mägigiididega, vahel mu vendadega, ja järgmisel päeval pärast ronimist oli ta nii väsinud, et temaga oli võimatu suhelda; nägu liustikult peegeldunud päikesest punane ja paistes, huuled lõhenenud ja veritsevad, nina võid meenutava kollase salviga sisse määratud, kulmud ähvardavalt kortsus, istus isa sõnagi lausumata ja luges ajalehte, ning piisas kõige tühisemast asjast, et teda tabaks hirmuäratav raevuhoog. Pärast mu

vendadega ronimas käimist ütles isa, et mu vennad on „vedelvorstid“ ja „neegrid“ ja et ükski tema lastest ei ole pärinud tema kirge mägede vastu, välja arvatud Gino, kõige vanem meist, kes oli suur alpinist ja vallutas koos sõbraga väga raskeid tippe; Ginost ja tema sõbrast rääkis isa uhkuse ja väikese kadedusega ja ütles, et tal endal pole enam nii palju võhma, sest ta hakkab vanaks jääma.

Minu vend Gino oligi tegelikult isa lemmik ja isa oli rahul kõigega, mis ta tegi; Ginot huvitas looduslugu, ta kogus putukaid, kristalle ja muid mineraale ja oli väga usin õppija. Gino läks hiljem ülikooli inseneriks õppima, ja kui ta pärast eksamit koju tuli ja ütles, et ta sai kolmkümmend punkti, küsis isa: „Kuidas nii, kolmkümmend punkti? Miks sa ei saanud kolmkümmend punkti kiitusega?“

Ja kui ta oli saanud kolmkümmend punkti kiitusega, ütles isa: „Noh, see oli kerge eksam.“

Kui me olime mägedes ja isa ei läinud ronima või terve päev kestvale matkale, käis ta siiski iga päev „kõndimas“; ta läks välja hommikul vara, samade riietega nagu ronima minnes, aga ilma kõie, jääraudade ja kirkata; ta läks tihti üksi, sest meie ja ema olime tema sõnul „loodrid“, „vedelvorstid“ ja „neegrid“; ta eemaldus, käed seljal, naelsaabaste raskel sammul, piip hambus. Vahel sundis ta ema kaasa tulema: „Lidia! Lidia!“ kõmistas ta hommikul. „Lähme kõndima! Sa muutud laisaks, kui sa kogu aeg aasal istud!“ Ema läkski kuulekalt kaasa, mõni samm tagapool, kepp käes, kampsun vööle seotud, raputades oma halle krussis juukseid, mis olid hästi lühikeseks lõigatud, kuigi mu isale ei meeldinud lühikeste juuste mood, nii et sel päeval, kui ema juuksed lühikeseks lõikas, tegi isa talle sellise stseeni, et maja värises. „Sa lasid jälle juuksed ära lõigata! Oled ikka eesel!“ ütles isa talle iga kord, kui ta juuksurist tuli. „Eesel“ ei tähendanud isa keeles mitte rumalat inimest, vaid sellist, kes käitub matslikult või ebaviisakalt; meie, tema lapsed, olime „eeslid“, kui me rääkisime vähe või vastasime valesti.

„Lasid Francesel ennast ära hullutada, jah?“ ütles isa emale, kui nägi, et ema on jälle juuksed lühikeseks lõiganud. Tegelikult suhtus isa Francesesse, ema sõbrannasse, väga soojalt ja lugupidavalt, sest ta oli muuhulgas ka isa lapsepõlvesõbra ja koolivenna naine, aga tal oli isa silmis see ainus puudus, et ta oli emale lühikeste juuste moodi tutvustanud. Frances käis tihti Pariisis, kus tal oli sugulasi, ja ühel talvel oli ta sealt tagasi tulnud ja öelnud: „Pariisis käiakse lühikeste juustega.

Pariisis on moes sportlik stiil.“ „Pariisis on moes sportlik stiil,“ kordasid mu õde ja ema talv läbi, matkides natuke Francest, kes põristas *r*-i; nad tegid kõik riided lühemaks ja ema lõikas juuksed ära; õde mitte, sest need ulatusid tal vöökohani ja olid blondid ja väga ilusad, ja sest tal oli isa ees liiga suur hirm.

Tavaliselt käis meiega mägedes suvitamas ka vanaema, isa ema. Ta ei elanud meiega koos, vaid külas võõrastemajas.

Me käisime tal külas ja seal ta istus, võõrastemaja ees pisikesel platsil päevavarju all; ta oli väike, tillukesed jalad mustades tibatillukeste nõõpidega saabastes; ta oli uhke oma väikeste jalgade üle, mis seeliku alt välja vaatasid, ja oma lumivalgete krussis juuste üle, mis olid kõrgesse kohevasse kiivrisoengusse kammitud. Isa viis ta iga päev „natuke kõndima“. Nad käisid mööda suuri teid, sest vanaema oli vana ja ei saanud radadel käia, eriti veel oma väikese kontsaga saabastes; nad kõndisid, isa pikkade sammudega ees, käed seljal ja piip suus, vanaema kahisevas kleidis tema järel, tippides oma kontsakestel; ta ei tahtnud kunagi minna eelmisel päeval käidud teele, ta tahtis alati uusi teid. „See on eilne tee,“ kaebas ta, ja isa ütles hajameelselt, tagasi vaatamata: „Ei, see on teine tee“, aga vanaema kordas ikka: „See on eilne tee. See on eilne tee.“ „Köha matab mul hinge,“ ütles ta natukese aja pärast isale, kes rühkis aina edasi, pead pööramata. „Köha matab mul hinge,“ kordas vanaema ja tõstis käed kõrile – tal oli komme sama asja alati kaks-kolm korda korrata. Ta ütles: „See nurjatu Fantecchi veenis mind pruuni kleiti tellima! Ma tahtsin sinist! Ma tahtsin sinist!“ ja kopsis vihaselt päevavarjuga vastu sillutist. Isa ütles talle, et ta vaataks, kuidas päike mägede taha loojub, aga tema kopsis ikka päevavarjuotsaga raevukalt vastu maad, haaratuna vihahoost oma rätsepa Fantecchi vastu. Ta tuli tegelikult mägedesse ainult selleks, et meiega koos olla, sest ülejäänud osa aastast elas ta Firenzes ja meie elasime Torinos, nii et ta nägi meid ainult suvel; aga ta ei kannatanud mägesid ja tema unistus oli suvitada Fiuggis või Salsomaggiore, kus ta oli veetnud oma noorpõlve suved.

Vanaema oli kunagi olnud väga rikas ja maailmasõja ajal vaesunud, sest Itaalia võitu uskumata ja pimesi Franz Josephit usaldades oli ta jätnud alles väärtpaberid, mis tal Austrias olid, ja niimoodi hulga raha kaotanud; isa, kes oli irredentist, oli asjatult püüdnud teda veenda neid Austria väärtpabereid maha müüma. Vanaema ütles selle rahakaotuse